

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.18, november 2021

Ændret i version 1.22, november 2023

Denne pdf er en læseversion af værket uden kommentarer. Værket findes digitalt med punktkommentarer, indledning, tekstredigering og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

Ændret i version 1.22, november 2023

Tekstkilder

A *Førstetrykket*, 1842 (SJ: 719)

Andre udgaver

US *Udvalgte Skrifter* 8

Teksten er etableret af Vanja Thaulow

Punktkommentarer og tekstredigering er skrevet af Vanja Thaulow, redigeret af Krista Stinne Greve Rasmussen og Steen Tullberg

Indledning er skrevet af Jens Rasmussen, redigeret af Krista Stinne Greve Rasmussen og Vanja Thaulow og Steen Tullberg

Tilsyn ved punktkommentarer ph.d. Jens Rasmussen

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2024

[[A:i]

Om Religions-Forfølgelse.

Af

N. F. S. Grundtvig.

[[A:ii]] [[A:1]]

Om
Religions-Forfølgelse.

En Stemme

fra

Nik. Fred. Sev. Grundtvig,
Præst ved Vartou.

Kjøbenhavn 1842.

Paa den Wahlske Boghandlings Forlag.

Trykt hos J. C. F. Græbe.

[[A:2]][[A:3]][US:460] At jeg ikke før, under Forfølgelsen af *Giendøberne*, har grebet Pennen for at give min Stemme, dertil er den simple Grund, at jeg maatte ansee *min* Stemme om Religions-Forfølgelse for noksom bekjendt, og det var først ved en Indrykkelse i Berlings-Avisen (Nr. 46) om “Baptisternes *Religionsfrihed*,” jeg blev opmærksom paa, at udentvivl Mange hos os betragte Sagen i saa skiævt et Lys, at de ikke see, det er ene og alene om Religions-*Forfølgelses* Christelighed, Danskhed, Roesværdighed og Gavnlighed, det her gælder. Hvorvidt nemlig *Religions-Frihed* burde være en *udtrykkelig* Grund-Bestemmelse i ethvert Borgerligt Selskabs Forfatning, og hvorvidt det er *ønskeligt* i en *Stat*, trods al Uenighed i Troens og Salighedens Sag, dog at bevare kirkelig *Ensformighed*, det er et [US:461] verdenshistorisk og filosofisk Spørgsmaal, hvorom der kan tvistes til Verdens Ende, og hvorpaa jeg her slet ikke vil indlade mig, men hvorvidt enten *Christendommen*, den *Augsburgske Confession*, eller *Erfaringen* tilraader Religions-*Forfølgelse*, det er saa let og dagligdags et Spørgsmaal, at skiøndt der til gyldig at besvare det kan udfordres lidt mere end den “sunde Menneskeforstand,” er det Mere dog *saa lidt*, at det i det mindste maa forudsæt[A:4]tes hos alle dem, der har

lært *Kirke-Historie* og er Præster i en Stats-Kirke, som bekiender sig til *Christendommen* og den *Augsburgske Confession*. Da jeg nu selv er en af disse Præster, tør jeg ikke længer undlade at stille Sagen i sit rette Lys ved at vise:

1. Det er *Religions-Forfølgelse*, naar man fængsler og straffer enten Giendøbere eller Andre, *blot fordi* de udøve og udbrede en fra Stats-Kirkens afvigende *Gudsdyrkelse*.
2. *Religions-Forfølgelse* strider baade mod den "Christelige Tro og Bekiendelse" og mod den "Augsburgske Confession," som Danmarks *Kongelov* erklærer for *vor* Stats-Kirkes Grundvold.
3. Erfaring lærer, at *Religions-Forfølgelse* ikke formindsker men formerer Splid og Uenighed i et Rige.

Kunde det lykkes mig at oplyse disse jævne Sandheder, blot med Tiendedelen af den Klarhed, de har for mig, da er jeg sikker paa, den *Danske* Regiering enten vilde afskaffe *Straffe-Lovene* mod religiøse Secter, *blot som* saadanne, eller dog lade dem være døde og *magtesløse*, thi at det ingenlunde er af Lyst, den *Danske* Regiering øver *Religions-Forfølgelse*, det baade følger af den *Danske* Tænkemaade, der frister langt mere til Ligegyldighed end til Strænghed, og det viser sig umiskienkelig i den Omhu, hvormed Man, i det mindste *fra Oven*, stræber at formilde Lovens Strænghed.

At det nu virkelig er *Religions-Forfølgelse*, naar man stævner og straffer enten Giendøbere eller Andre, *blot fordi* de har en fra Stats-Kirkens afvigende *Gudsdyrkelse*, og søge at udbrede den, uden at man enten beskylder dem for *Misgierninger* under *Paaskud* af *Gudsdyrkelse*, eller for et *Proselytmageri*, der gjør *Indgreb* i Andres borgerlige Frihed og Rettighed, det maa jeg egenlig forudsætte som en afgjort Sag, da det ikke kan bevises klarere end det beviser sig selv. Det lader sig nemlig kun *tilsyneladende* modsige, ved, med den strængeste *Formalisme*, at paastaae, Vedkommende dømmes og straffes *ingenlunde* for deres afvigende *Gudsdyrkelse*, [|US:462](#) men blot for vitterlig *Overtrædelse* af et vist Lovsted, en vis Forordning eller Placat; thi den Omstændighed, at *Forfølgelsen* er *lovmæssig*, kan vel Dommeren forsvare sig med, naar han beskyldes for Grusomhed, men *Forfølgelsen* ophører naturligviis ikke derved at være hvad den er, og bliver kun, ved at foretages efter Lovens Forskrift, en *ordenlig og lovmæssig Forfølgelse*. Derimod indrømmer jeg strax, som man seer, at der godt kunde være Noget, som de *Paagiældende* uden al Føie kaldte *Religions-Forfølgelse*, naar de nemlig begik en borgerlig *Misgierning* under *Paaskud* af at den hørde til *deres* *Gudsdyrkelse*, eller naar de enten stræbde at *paanøde* Andre deres *Religions-Meninger*, eller at besnakke *Umyndige*; thi for det *Første* skulde

Loven, efter mine Tanker, sætte *dobbelt* Straf, og det Andet burde neppe |A:6|være Stats-Religionens *egne* Tilhængere, end sige Andre tilladt. Om *Giendøberne* især vilde jeg ogsaa sige, at naar de haardnakket vilde blive ved at *døbe* paa *aaben* Mark, da kunde de, uden al *Religions-Forfølgelse*, straffes *derfor*, ligesom *Catholikerne*, hvis de, mod Forbud, foretog *offenlige* Processioner paa Gader og Stræder; men saalænge det ikke er dem betydet, og de *ligesaavel* straffes for *huslige* Forsamlinger, som for aabenlyse, efter vore Sæder stødende og under vor Himmeleegn tit aabenbar farlige, Dyppelser, saalænge staae de baade for Venner og Fiender som *Martyrer* for hvad der skal være Alle en Samvittigheds-Sag, og klage med Rette over Religions-Forfølgelse. Vist nok kan man sige, at *Giendøberne* har *forholdsviis* liden eller ingen Grund til at klage, *saalænge* Stats-Kirkens egne Tilhængere forfølges med Loven og straffes, *blot fordi* de holde “gudelige Forsamlinger,” enten paa anden *Tid*, andet *Sted*, anden *Maade*, end de Anordnede, eller ogsaa kun i større *Antal* end En af *Christian den Sjettes* Forordninger bestemmer; men fordi disse stakkels Menneskers Forfølgelse maa kaldes meget haardere og ubegribeligere, saa vedbliver dog *Giendøbernes* ligefuldt at være en *Forfølgelse*.

At nu *Religions-Forfølgelse* skulde være *christelig*: enten en christelig *Pligt* eller en af *Christendommen* tilladt Handling, det har jo vist nok *Paven i Rom* og *hans* Geistlighed giennem mange Aarhundreder paastaaet, og da vi |A:7|Alle er Børn af *Papister*, maa det ikke undre Nogen, om der endnu hænger lidt Papisteri ved os, især naar vi høre til den *Geistlige* Stand; men mellem *Protestanterne* veed jeg dog Ingen, der har paastaaet, det lod sig bevise, enten af det *Ny* |US:463|*Testamente* eller af *Christendommens* Aand, at man skulde eller maatte forfølge dem, der havde en anden Gudsdyrkelse, enten med Ild og Sværd, eller dog med Pengebøder, Fængsel og andet deslige. Meget mere troer jeg, det er ganske almindelig antaget imellem os, at al *slig* Forfølgelse i Grunden er aldeles *stridende* baade mod *Christendommens* Aand og Bogstav, saa det skal kun være af visse *Stats-Aarsager*, selv *Protestantiske* Øvrigheder nødes til i en vis Grad at lukke Øinene for *Christendommens* Bud og efterligne de *hedenske Romere*, ligesom allerede Mange af de *døbte* Keisere og siden *Paverne i Rom* og mange saakaldte *christne* Øvrigheder gjorde.

Hvad nu den Paastand angaaer, at den *verdslige* Øvrighed ingenlunde kan ordne Alt i Staten efter *Christendommen*, da indrømmer Ingen det villigere end jeg, thi Christendom kan jo kun kræves af dem, der *frivillig* bekiende sig til den, og kan, efter Erfaringens Vidnesbyrd, ei engang nær forudsættes hos alle dem, og det er dog meget skadeligt i ethvert Rige at forordne hvad man forud veed, kan ikke følges; men naar vi nu er enige derom, at selv den christeligste Øvrighed maa, naar den er klog, |A:8|lade være at

anordne mange aabenbar *christelige* Ting, saa maa man ikke siden komme og sige, det enten paaligger eller sømmer sig for en *christen* Øvrighed, netop som en *saadan*, at anordne en saa aabenbar *uchristelig* Ting som *Religions-Forfølgelse*. Heller ikke maa man sige, at *Kongeloven* forpligter den *Danske* Regiering til *Religions-Forfølgelse*; thi forpligter den Regieringen til Noget i denne Henseende, da er det aabenbar til det *Modsatte*, med mindre det skulde befindes, at den *Augsburgske* Bekiendelse stred tvertimod den *Christelige* Tro og Bekiendelse, thi *begge* Dele skal efter *Kongeloven* vældig handhæves og beskyttes; men stred de mod hinanden, var det jo aabenbar umueligt at handhæve dem *begge*, og til *Umueligheder*, veed man, gælde ingen juridiske Forpligtelser. Forudsat imidlertid, at *Religions-Forfølgelse* *strider* mod *Christendommen*, da er her end ikke Skygge af Uenighed, thi at den *Augsburgske* Confession udtrykkelig *protesterer* mod al *Religions-Forfølgelse*, det er unægteligt.

Vil man derfor paastaae, at den *Danske* Regiering er enten forpligtet eller berettiget til *Religions-Forfølgelse*, da maa man *hverken* udlede det af *Christendommen* eller *Konge|US:464|loven*, men af Noget, der nødsager eller dog berettiger den til at see bort fra *begge* Dele.

At nu *Stats-Kirken* skulde være noget Saadant, der stod baade over *Christendommen* og *Kongeloven*, saa Regenten, som *dens* Over|A:9|hoved eller øverste Biskop, kunde have enten Forpligtelse eller Berettigelse til Noget, der stred mod *Christendommen* og *Kongeloven*, det vilde være den mest fortvivlede Paastand, da den *Danske* Stats-Kirke jo slet ikke er andet end en Indretning til at bevare og forplante den *christelige* Tro og Bekiendelse og den *Augsburgske* Confession, og forsvinder, med alle sine lovlige Rettigheder, saasnart de tænkes bort. Om derfor nu end hele *Geistligheden* paastod, at til *dens* vældige Handhævelse og Beskyttelse hørde *Religions-Forfølgelse*, saa maatte den *Danske* Stats-Kirke dog først ved *Loven* løsrives fra den *christelige* Tro og den *Augsburgske* Bekiendelse, før den kunde handhæves ved Noget, der stred imod disse.

Nu nægter jeg, for min Part, hverken den *Danske* eller nogen Regiering Ret til, paa eget Ansvar, at ombytte og omskabe sin Stats-Kirke saa tit og som den anseer det for tjenligt, og fandt den sig altsaa bedst tjent med en Kirke-Indretning, der, som den *Papistiske*, krævede *Religions-Forfølgelse*, da var derom, borgerlig, ei meer at sige, end at den, efter Erfaringens Vidnesbyrd, tog mærkelig fejl.

Stod det nu klart for den *Danske* Regiering, at hvad der har indviklet den, meget mod sin Lyst, i en *Religions-Forfølgelse*, er *hverken* Luthersk *Christendom* eller *Kongeloven*, men kun *Stats-Geistlighedens* naturlige Lyst til at være fri for *Medbeilere*, da vilde Den sikkerlig føle Drift til at gjøre med de *kirkelige* eller

rettere *præstelige* |A:10 Straffe-Love mod saakaldte “Kiættene og Sværmere,” som Den har gjort med dem om “aabnbare Skrifte og tvungen Altergang, Halsjern og Helligbrøde, Leiermaal og Skilsmisser,” men dog er den Bemærkning vist ikke overflødig, at *Religions-Forfølgelse* aldrig har formindsket men kun *formeret* Splid og Uenighed i Rigerne.

Fred og Enighed er nemlig ikke blot de *Danskes* Livstykke, men er ogsaa Vilkaaret for ethvert Selskabs Fasthed og kraftige Virksomhed, saa for Freds og Enigheds Skyld maatte en klog Regiering, naar det gjordes nødvendigt, selv opoffre hele sin Stats-Kirke, end sige da en Haandfuld Giendøbere. Dersom altsaa *Erfaring* lærde, at *Religions-Forfølgelse* |US:465 enten var et nødvendigt eller dog et godt og nyttigt Middel til at vedligeholde eller tilveiebringe sand Fred og Enighed, da blev den vist nok *ikke* derved *christelig*, men Christi Rige er jo heller *ikke af denne* Verden, og Regieringen kunde da godt forsvare en Haardhed, der vilde være gavnlige allevegne og var i Danmark aldeles nødvendig.

Dette, at *Kirke-Sagerne* ikke under nogen Omstændigheder maae forstyrre den *borgerlige* Fred, var, saavidt jeg har kunnet mærke, den Danske Regierings Tankegang alt i mange Aar, og er det formodenlig endnu, saa, hvis jeg endnu, som i min Ungdom, var uenig med den herom, og tænkte, at en Regiering, selv paa Freds og Enigheds Bekostning, skulde i Stats-Styrelsen følge Christendommens Aand og de Lutherske Grundsætninger, da vilde jeg vel lige |A:11 fuldt, som jeg *altid* har gjort, stemme, med Biskop *Balle*, mod al *Religions-Forfølgelse*, som uchristelig og antiluthersk (papistisk), men i vore Dage, da man har faaet Nok af Storm og Strid, Kiv og Splid, og trænger høit til at værne om, ja til ordenlig at kiæle for, den Smule Fred og Enighed, der end er levnet; i vore Dage maatte jeg strax forudsee, jeg meget heller maatte spare min Uleilighed, og, hvis jeg ikke endnu kunde slaae mig til Ro, da udvandre til *England*, hvor den borgerlige Splid paa kirkelige Grunde hører til Dagens Orden.

Nu derimod, da ikke blot *Englands* og hele Verdens; men selv *Danmarks* Historie lærer, at *Religions-Forfølgelse*, langt fra at tilveiebringe *borgerlig* Fred og Enighed, meget mere nedbryder dem i Bund og Grund, nu vilde jeg være aldeles vis paa at trænge igiennem med min *Stemme*, naar der ikke var en langt anderledes høirøstet Stemme, som mange Vandes Lyd, der, trods al *Erfaring*, paastod, at *steendød* Orden og stiv *Ensformighed* er Kilderne, hvoraf al borgerlig *Fred* og *Enighed* udspringer, saa de maa, uden videre Spørgsmaal, fremtvinges og forfægtes til det Yderste. Her nytter det slet ikke, om man end med en *Salomons* Viisdom kunde udvikle, at der ikke er en forfængeligere Ting under Solen end Anvendelsen af *steendød* Orden og stiv *Ensformighed* paa det af Naturen saa mangfoldige og letbevægelige *Menneske-Liv*; thi vore

Tiders Statsmænd er ikke af den Tro, at *Staten* kun er en *Form*, hvorunder |A:12| *Menneske-Livet* med alle sine store Kræfter skal, saa fuldstændig og saa frit som mueligt, udvikle sig til en skøn Harmoni, men paastaae sædvanlig, at dette *Menneske-Liv*, enten det *kan* eller ikke, *skal* finde sig i |US:466| den døde Orden og dræbende Ensformighed, som "*Staten*" nu engang *kræver* og har, som en høiere Eenhed, al *Ret* til at kræve. Kun forgiæves spørger man dem, *hvad* denne "*Stat*", som *hverken* er Regiering eller Folk, *hverken* en menneskelig Indretning til fælles Bedste, eller en guddommelig Indretning til Aandens Udvikling og Sandheds Seier, men kræver sig alt dette opoffret, *hvad* det dog er for en "*Uting*" eller Uvætte, og *hvorfra* den udleder sin ligesaa ubegribelige som uindskrænkede *Ret*, hvormed ingen enten guddommelig eller menneskelig *Ret* kan bestaae? Man faaer sædvanlig intet Svar, og maa være glad, naar man ikke faaer det ventelige Svar, at *Staten*, som kræver al anden Opoffrelse, kræver ogsaa Opoffrelsen af slige ørkesløse Grublerier og unyttige, ja, foruroligende, altsaa skadelige Spørgsmaal. Det nytter ligesaa lidt, om man søger naturhistorisk (genetisk) at oplyse, hvorledes dette urimelige og for Menneske-Livet utaalelige *Stats-Begreb* er opkommet, at det er unaturlig udklækket i de *Ægyptiske* Bager-Ovne, opdraget i den *Romerske* Røver-Stat, opsminket i den *Pavelige* Skriverstue, begrundet paa de *Tydske* Universiteter, og forgudet af de *Chinesiske* Mandariner, saa det er i *Norden* ligesaa vildfremmed som i *England* eller *Grækenland*, |A:13| og kan da vist ikke gjøre større Lykke her end i sin Hjemstavn, eller paa de Steder hvor det, efter Fattig-Lovene, har erhvervet sig Forsørgelses-Ret. Nei, enten antager man det for en blot Spas, der i det Høieste er vittig, eller for en af de sværmeriske, vildledende, foruroligende Anskuelser, *Staten* ogsaa, for sin Selv-Opholdelse eller Fuldkommengjørelse, maa bekæmpe og undertrykke.

Gaaer man nærmere paa Livet, og spørger, *hvad* det *nyttede* Raadet i *Jerusalem*, for hvad de kaldte Statens og Lovens guddommelige *Ret*, at forfølge *Christendommen*, eller *nyttede Rom*, for sin evige Bestandigheds og mageløse *Ensformigheds* Skyld, at gjøre det Samme, eller *nyttede* det *hellige* Romerske Rige, for Romer-Rettens, den *Hellige* og den *Søgenes*, for det Bestaaendes og en vis indført Ordens Skyld, at *forfølge Luther* og alle *Protestanterne*; da er det sædvanlig, som man talde om den *Sne*, der faldt ifjor, hvormed ingen fornuftige Folk vil bryde deres Hoved iaar, uden det skulde være for at udregne, *hvormange Tommer* høi den vilde ligget, naar den havde været ligelig fordeelt paa en givet Overflade. Det nytter vel ikke engang at spørge, *hvad* det *nyttede Spanien* og *Portugal*, at de virkelig, ved Censurens |US:467| og Inquisitionens Hjælp, fik baade Reformationen og al fri Yttring af Menneskelivet undertrykt, eller om *den Fred* og *Enighed*, disse

Riger nu til Belønning nyde, virkelig er at misunde dem? Det nytter vel ikke, thi de der sværme for [|A:14](#) *Staten* med fuldkommen Orden og Ensformighed, vil finde store Mangler i denne Henseende baade hos Cardinal *Ksimenes* og *Philip den Anden*, Mangler, som rigtig nok kun de *Tydske Protestanter* (der, for *Principets* Skyld, burde været kvalt i Fødselen) har lært at afhjælpe, men afhjælpes nu daglig (tænke de) til evig at forebygge enhver saadan ny Omvæltning.

Holder man sig derimod til, hvad vi alle veed, naar vi blot besinde os paa det, og spørger: *hvorvidt* man i *vore* egne Dage har bragt det hos os med at formere Freden og tilveiebringe Enighed, da turde det dog maaskee blive indlysende, at i det mindste hos os og i dette Øieblik er *Religions-Forfølgelse* ikke det Middel, man skal fristes til at vælge.

Det Første, jeg kan huske, altsaa for 50 Aar siden, var Danmark og Norge berømt over hele Europa for *Fred* og *Enighed*, og det med Rette, thi vel var man allerede den Gang temmelig uenige baade om Stats-Kirken og inden i den, men Folk kunde sige og skrive baade om den og om Geistligheden hvad de vilde, og have saa lidt eller saa meget med dem at gjøre, som de lystede, og derfor gjorde det ikke mindste Brud paa den *borgerlige* Fred og Enighed, især da Biskop *Balle*, hvor slemt han end selv rakkedes til, ikke kunde taale at høre et Ord om *Religions-Forfølgelse* eller verdslig Tvang i Troes-Sager. Det var i vor *Trykkefriheds* og den *Franske Revolutions* unge Dage, ja, i deres Dreng-Alder, saa Regieringen og “*Constitutio*[|A:15](#)*nen* af 1660” giennemhegledes slemt i Klubberne og paa Papiret; men det gjorde intet Indtryk paa *Folket*, og alle de, der havde *nogen* Religion, fandt at den *Danske* Regiering var anderledes god at leve under, end den *Franske*, som forfulgte *al* Religion. Der holdtes vel hist og her i Norge, i Fyen og i Jylland, nogle gudelige Forsamlinger, men de gik saa stille af, som *de i Stormgaden*, og Ingen ændsede dem, saa de var nærmere ved selv at sove ind end ved at vække Andre.

Ved Overgangen til det ny Aarhundrede, da han med *Jernspiret* besteg Thronen i *Paris*, da begyndte først hos os nogle Herredsfogeder, Sorenskrivere og Amtmænd, som sværmede enten for Fritænkeriet eller for Politiet, paa nogle Præsters Anmod[|US:468](#)ning, at tage *Christian den Sjettes* Forordning om de gudelige Forsamlinger ned af Hylden, hvor den længe havde hvilet i Fred hos de Andre, som ligge der endnu, og gav dem til at forfølge “de Hellige” i *Jylland*, og fornemmelig i *Norge*, hvor Bonde-Knøsen *Hans Hauge* ordenlig gjorde Opsigt og rev ned paa *Geistligheden*, *ikke*, som Skik var hos honette Folk, for deres *Geistligheds* men netop for deres *Verdsligheds* Skyld. Ved denne Forfølgelse bragde man det saavidt, at der i den *Norske Bondestand*, som hidtil havde været den *Danske* Regiering med Liv og Sjæl hengiven, reiste sig en Misfornøielse og avledes et Nag, som, hvis Skilsmissen ikke snart

var indtraadt, maatte have fremkaldt den i en ganske anden Skikkelse, og var |A:16|Forfølgelsen ikke ved samme Leilighed ophørt, skulde vist Professor *Helm* aldrig være kommet til at foreslaae en endnu langt værre Forfølgelse paa den *Norske* Stats-Kirkes Vegne, thi den vilde da været begravet i Moders-Liv.

I *Danmark*, hvor Forfølgelsen ingenlunde var saa glubsk, og hvor Folket er langt mere slidsindet, har den, Gud skee Lov! endnu hverken vakt *stor* Misfornøielse med Regieringen, eller sat Stats-Kirken i *øiensynlig* Fare; men den har dog efterhaanden faaet de gudelige Forsamlinger udbredt over hele Riget, selv i *Sælland*, hvor Anlægget kun er meget fiint, og har endelig foranlediget *Giendøber*-Optøierne, som, ved endnu strængere at forfølges, snart maatte give hele Bevægelsen et *politisk* Præg, og en mod Statskirken aldeles *fiendtlig* Retning.

Saavidt er man kommet, blot ved den Smule Religions-Forfølgelse, man har øvet, og som dog, da den var bedst igang, pludselig standsedes ved vor nuværende *Konges*, da Prinds *Christians*, lyse Blik og bestemte Erklæring, at naar *Præsterne* anraabde den verdslige Arm om Hevn over de gudelige Forsamlinger, da skulde det undersøges, hvordanne *Sjælesørgere* de selv var. Hvormeget *videre* vilde vi da ikke været, om Dette ikke var skeet for henved *tyve* Aar siden, og hvis de gudelige Forsamlinger havde fundet det aandelige *Medhold*, eller den aabenbare *Udtrædelse* af Stats-Kirken faaet det *Omfang*, jeg baade kunde givet og fristedes høilig til at give dem!

|A:17|Man behøver ikke at sige mig, det *klæder ilde*, og er en *farlig* Sag, ved slige Leiligheder at tale om *sig selv*, thi det har jeg længe vidst; men kunde man sagt mig, hvordan man skal *oplyse* en Punkt, stor eller lille, enten i den Danske Stats-|US:469|Kirkes eller nogen anden *Historie*, uden at omtale eller nævne den, da skulde jeg med Fornøielse fulgt Anviisningen. Har *mit* Forhold til den Danske Stats-Kirke i en heel Menneske-Alder *historisk* kun været det samme, som enhver anden gammel "Personel-Capellans" og ung "Vartou-Præsts," da er det vist nok latterligt at nævne det i en anden Historie end Stats-Calenderen, men det kan jeg umuelig troe paa *Nogens* Ord, da min egen Erfaring siger mig, at, det være nu til Ære eller Skam, saa har mit Forhold til den Danske Stats-Kirke, siden 1810, været et ganske *eiendommeligt*, og er saa i denne Time, og jeg mener virkelig, jeg behøvede blot imorgen at *træde ud* af den Danske Stats-Kirke, for at overbevise selv de mest vantroe *derom*.

Altsaa, da jeg for *tredive* Aar siden med en vis "Opsigt" tog den *Danske* Bibel og den *Augsburgske* Confession ned af Hylden, og *Geistligheden* derfor vilde havt mig bandsat, og de, skøndt det mislykkedes, dog lukkede alle Hovedstadens *Prækestole* for mig og stræbde at spærre mig al Udsigt til *Præstelig* Virksomhed, og da dette varede hele *syv* Aar; vilde det da ikke været ganske rimeligt,

om jeg havde holdt “gudelige Forsamlinger” med de ikke Faa, der gjerne hørde mig, og er det ikke rimeligt, at |A:18| naar man *desaarsag* havde *forfulgt* mig og mine Tilhørere, de “gudelige Forsamlinger” da vilde udbredt sig baade hurtigere og videre, og kommet i et langt betænkeligere Forhold baade til Sogne-Præsterne og til Regieringen, end de er nu?

Fremdeles, saa da jeg for *femten* Aar siden med en vis “Opsigt” tog den “christelige Tro og Bekiendelse” fra Arildstid, saavel som den “Augsburgske Confession”, i Forsvar mod en af *Præstelærerne i Stats-Kirken*, men straffedes derfor med en Injurie-Proces og Censur, saa jeg fandt Embeds-Stillingen i en saa fortvivlet Stats-Kirke *utaalelig*, og ønskede ret inderlig at maatte *udtræde* af den, med hvem der vilde følge mig og holde fast ved hvad *Kongeloven* sagde, skulde vældig handhæves og beskyttes, og da denne min pinlige Stilling varede over *ti* Aar; er det da ikke næsten ubegribeligt, at der *ingen Udtrædelse* skedte, og vilde dog en Saadan, hvis den var skedt, ei været Stats-Geistligheden dobbelt forhadet, og Stats-Kirken endeel farligere end *Giendøberiet*, og rimeligviis, ved *tilsvarende* Forfølgelse, fremkaldt en *borgerlig Splid* og Uenighed, som Danmark i det mindste ikke i vor bevægede Tid vilde forvundet!

|US:470| Saavidt kunde, og saavidt maatte, uden Sammenstødet af mange heldige, aldeles uberegnelige Omstændigheder, *Religions-Forfølgelse* paa Stats-Geistlighedens Anmodning bragt os *fra* borgerlig Fred og Enighed, og saavidt maae vi, desuagtet, meget snart komme, hvis man *bliver ved* at for|A:19|følge *Giendøberne*, istedenfor at lade baade dem og de *gudelige Forsamlinger* omtrent skiotte sig selv, og løser derimod *Sognebaandet* saavidt *Sacramenterne* angaaer, og tillader dem, der maatte finde Skrupler enten ved *Barnedaaben* eller ved *Overøselsen*, at *opsætte* deres Børns Daab, til de kan svare for dem selv, og da at faae dem *neddyppede* i Stats-Kirken.

At en saadan *fredelig* Adfærd i Troes, Samvittigheds og Saligheds-Sagen er baade *christelig* og *luthersk*, og selv overeensstemmende med *Balles* Lærebog, vilde det vist nok være let at bevise; men hvad nytter det dog i den Danske Stats-Kirke at beraabe sig *juridisk* enten paa den “christelige Tro og Bekiendelse” eller paa den “Augsburgske Confession” eller paa “Balles Lærebog,” efterat *halvtredsindstyve* Aars Erfaring har lært, ikke blot at Bisper, Præster og Professorer tænke og tale *himmelvidt forskiellig* om disse Ting, men ogsaa, at *Domstolene*, ved hver forefaldende Leilighed, erklære, at de *ikke* kan inklade sig paa *Realiteten*, men blot paa *Formen!* Skulde det virkelig for Stats-Kirkens strænge *Orden* og stive *Ensformighed*, som længe *kun* har staaet paa *Papiret*, være værdt at opoffre den borgerlige *Fred* og *Enighed* i Livet, som vi dog neppe har formeget af, eller kan man maaskee

ogsaa nøies med *den* paa Papiret?

Vist nok er *Giendøberiet* endnu en Ubetydelighed, men deels er Religions-Forfølgelse *aldrig* |A:20| en Ubetydelighed, og deels vil den, saalænge den vedvarer, enten gjøre *Giendøberiet*, eller dog, hvad her er det Samme, Udtrædelsen af Stats-Kirken betydeligere Dag fra Dag. Er nemlig *Giendøberiet*, uagtet det er et Gienfærd fra det 16de Aarhundrede, uagtet det hverken kirkehistorisk eller, saavidt jeg kan skønne, naturhistorisk har nogen Rod i Danmark, og uagtet det hidtil kun havde meget ringe Talsmænd, er det, desuagtet, *blot* ved Forfølgelsen kiendelig voxet, hvad vil da blive Tilfældet, naar blot *Halvdelen* af dem, der er misfornøiede med Stats-Kirken, enten i sin lovmæssige Skikkelse, eller i sin nærværende, indvortes opløste, fortvivlede Tilstand, naar blot *Halvdelen* af dem enten gaaer over til *Giendøberne*, eller finder dog, de maae gjøre *lige* |US:47| *saameget*, som *Giendøberne*, for hvad de kalder deres Tro og Overbeviisning i Salighedens Sag? Skulde dette ikke for *Jurister*, saavelsom for *Theologer*, være værdt alvorlig at betænke, før det er bagefter? Troer man saaledes ikke, der er gode Hoveder med Theologisk *Attestats*, og selv med *Præstekjole*, som ansee *Barnedaaben* for unyttig og *Bibelen* for den *eneste* Troesbekiendelse, man bør vedkiende sig, eller stoler man paa, at end *ikke* *Een* af dem kan blive *Giendøber*, ikke *Een* af dem vil have *saameget* Mod, som Brødrene *Mønster*, ikke *Een* af dem kunne faae Lyst til at blive *Martyr* for saa godt Kiøb, som det kan naaes i *Danmark*, hvor man vel tidt truer meer end man skulde, men dog sjelden nænner ret at |A:21| slaae til? Veed man kanske endnu ikke i Danmark, at Folk i det *Nittende* Aarhundrede ingenlunde er *saa* ligegyldige ved Troens og Salighedens Sag, som man sædvanlig var i det *Attende*, eller indseer man ikke, at naar Forfølgelsen mod *Gjendøberne* vedvarer, da maae de Præster i Stats-Kirken, som har nogen Tro, føle sig nødt til at vove i det mindste *ligesaameget* for den, som *Gjendøberne* for deres, hvis de ikke vil staae i et foragteligt Lys hos Folket? Nu, jeg kan godt forstaae, at alle disse Ting ei staae nær saa klart for Alle, som for mig, hvis historiske Natur og Studier, og hele indvortes og udvortes Liv, giennem en heel Menneskealder uafsladelig har ført til Betragtningen og Overveielsen deraf; men hvorfor vil man dog *aldrig* ændse hvad jeg giver gode Grunde for, og hvi vil man dog slet ikke tænke paa, hvad man, ved slet ingen Frihed at taale, enten inden i Stats-Kirken eller udenfor den, omsider maa drive enten mig eller mine Præste-Venner til, om aldrig for andet, saa dog for at bevise, det er vort *Alvor* baade med *den* Tro, vi har forkyndt, og med *den* Frihed, vi har tilraadt, og med *den* *Kraft*, vi paastaaer, *enhver Aand*, end sige da Guds Egen, har til at trodse alt det *Verdslige*, der vil beherske den!

Dog, tilbage til Hoved-Sagen, som *her* er, at jeg giver *min* *Stemme*, og vilde give titusinde Stemmer, om jeg havde dem, *imod*

Forfølgelsen af de “gudelige Forsamlinger” og af “Giendøberne,” ikke fordi jeg har mindste Sympathi med nogen af Delene, |A:22 men fordi det staaer soleklart for mig, at al Religions-Forfølgelse er *uchristelig* og *antiluthersk*, er i Danmark |US:472 aldeles *unaturlig*, og under vor Stats-Kirkes indvortes opløste, forvirrede Tilstand, saa aabenbar ubillig og urimelig, at Religions-Forfølgelse ingensteds og til ingen Tid (skiøndt det vil sige meget) har gjort saa stor en Ulykke, som den vilde gjøre her, hvor den kun ved et Mirakel hidtil er hindret fra at gjøre Stats-Kirkens bedste Venner til dens Fiender, kaste Regieringens troeste Tilhængere i Oppositionens Arme, og ødelægge det fredeligste og kiærligste *Folkeliiv*, der har blomstret paa Jorden!

Jeg stemmer derhos *med* “Kiøbenhavnsposten,” ligesom den har stemt med mig (skiøndt vi ellers sjelden stemme overeens) *deri*, at ved slige Leiligheder skal man aldrig regne *Stats-Geistlighedens* Indvendinger, og gjør bedst i aldrig at spørge den om sin Mening, da det kun er at lede den i Fristelse, og det i en Fristelse saa stor, at den endnu aldrig blev overvundet i denne Verden. Saavidt jeg veed, har nemlig endnu aldrig *Mængden* af beskikkede Læger anbefalet fri Udøvelse af hvad de *kaldte* Kvaksalveri, eller noget priveligeret *Laug* med de *fleste* Stemmer anbefalet *Privilegiets Ophævelse*, om det saa end var Borger-Samfundet nok saa skadeligt, og maatte ganske sikkert forberede Laugets Undergang, og hvorledes kan man da vente, at en *Geistlighed*, der har Brev paa at herske, og har ovenikiøbet stykket Herskabet ud, saa hver har faaet sin Part, skulde i det Hele stemme for kirkelig |A:23 Frihed? At nu heller ikke den Danske Stats-Geistlighed i denne Henseende gjør nogen Undtagelse, det stillede desuden jo *Hovedstadens Geistlighed* tilstrækkelig Borgen for, da man i *Roeskilde*, forleden Aar, var nær ved at anbefale *Sognebaandets* Løsning i *samme* Grad, som det findes løst i *Hovedstaden*, thi desuagtet stemmede jo alle *Kiøbenhavns* Præster uden Undtagelse *derimod*, og det trods Ordsproget, som siger, at *fælles* Skæbne er sød, og trods den soleklare Fordeel det er for en Stats-Kirke, som et *Heelt*, at man kan gaae ind ad *hvilken Dør*, man vil! Har altsaa *vor* Stats-Geistlighed ei engang kunnet finde sig i en Smule Opoffrelse af den *enkelte* Sognepræst for *hele* Geistlighedens og Stats-Kirkens Skyld, ei engang kunnet finde sig deri paa en Tid, da den dog veed, den ligger i en aabenbar *Selv-Modsigelse*, som, naar Sognebaandet ikke løses, maa udrydde *al statskirkelig* Fromhed hos Folket og *fremtvinge* Secter; hvorledes skulde den da stemme for en *Frihed*, der unægtelig gjør et Skaar i *hele* Geistlighedens *udelukkende* Privilegium, og kan for den Enkelte have langt ubehageligere Følger end at dele Tilhørere, Confirmander |US:473 og Skriftebørn med en *Embeds-Broder*! Nei, *imod* Stats-Geistlighedens Villie tog *Christendommen* sig den *Frihed* at være til, baade i Jerusalem og i

hele det Romerske Rige; *imod* Stats-Geistlighedens Villie tog Morten *Luther* sig den *Frihed* at reformere; *imod* Stats-Geistlighedens Villie fik *Lutherdom* |A:24| men Indpas i *Danmark* og bemægtigede sig Stats-Kirken, *imod* Stats-Geistlighedens Villie er Religions-*Friheden* (liberty of worship) indført i *England*, og *imod* Stats-Geistlighedens Villie emanciperede Hertugen af *Wellington* og Robert *Peel* de Irske Catholiker; saa hvor man vil vente paa *Friheden*, til den anbefales af en *Stats-Geistlighed* i det *Hele*, maa man sikkert vente til *Tusindaars-Riget* kommer. Saasnart derimod Nogen tager sig selv den *Frihed*, Geistligheden nægter, som nu hos os *Giendøberne*, da er Lodden kastet, da kan der ikke længer ventes, da maa der vælges mellem Religions-*Frihed* under en eller anden Skikkelse, eller *Religions-Forfølgelse*; *Majestæten* har tydelig nok ladet forstaae, at Han ønsker *Frihed* under en *sømmelig* og *fredelig* Skikkelse, og *Stats-Geistligheden* har kun alt for tydelig viist, den ønsker at *undgaae* *Friheden* under alle Skikkelser, saa det er ganske klart, som *Kiøbenhavns-Posten* bemærker, at hvis ikke *Majestæten* afgjør Sagen, efter sit eget og sine Lovkyndiges Skøn, paa en rimelig Maade, da faae vi en *Religions-Forfølgelse* ligesaa urimelig og selvmodsigende, som de *Langelandske* Præsters Erklæring, men visselig ikke, som den, til at smile ad eller glemme i Hast! Dog, det milde *Forsyn*, som hidtil vaagede over *Danmark*, vil vist ikke i dette farlige Øieblik unddrage os sin Omhu, men, ogsaa *mod* Stats-Geistlighedens Villie, frelse den Danske Stats-Kirke, og bevare *Danmarks Ry* som *Fredens Hjem!*
